

İskandinav ödülle, Türk cezayla vergi ödüyor

Sağlıklı ekonomik politikalar için nasıl stratejiler gerekiyor sorusuna yanıt arayan Bilgi Üniversitesi iktisat laboratuvarının araştırmalarından ilginç sonuçlar çıkıyor. Türklerin kurallara da birbirine de güvenmediği ve vergileri de cezayla ödediği de deneyle kanıtlandı.

PINAR YILDIZ

İskandinav ülkelerinde insanlar birbirlerini daha fazla güvenirken; bu oran Türkiye ve Yunanistan'da oldukça düşük. Bu sonuca Bilgi Üniversitesi bünyesinde kurulan iktisat laboratuvarında yapılan bir deneyle varıldı. Laboratuvarın işleyişi ve yapılan deneyler hakkında gazetemize konuşan laboratuvarın direktörü Yrd. Doç. Dr. Ayça Ebru Giritligil, deneyle toplumların güven mekanizmasının farklı işlediğini ortaya koyduklarını kaydetti. Buna göre deney kapsamında laboratuvarında işbirliği ve güven üzerine bir oyun oynandı. Oyunda herkesin onar lirası vardı ve ortada da havuz bulunuyordu.

Deneklere "On liradan bir kısmını havuza koyabilir ya da kendinize ayırabilirsiniz" denildi. Deneklere havuzda toplanan paranın dört ile çarpılacağı ve bu paranın -havuza kimin ne kadar para koyduğundan bağımsız olarak- tüm oyuna katılanlar arasında paylaşılacağı söylendi. Bu oyunun aslında vergisini veren insanların verdikleri parayla yapılmış yolların herkes tarafından kullanılmasına benzediğini söyleyen Giritligil'e göre en iyi sonuç o havuza herkesin katkı sağlamasıyla elde edilebilirdi. Bununla beraber İskandinav ülkelerinde herkes havuza katkı sağlarken; Türkiye ve Yunanistan'da deneklerin çok az bir kısmı havuza para koydu. Katkı sağlama da dörtle çarpılıp elde edilen paradan herkesin faydalandığını kaydeden Giritligil, "Oyunu değiştirip para koymayana ceza mekanizması geliştirdik, böylece havuza para koymayanların da koymaya başladığını gördük" diye konuştu.

İnsanı tanı, vergini topla

Bu ve pek çok deneyin yapıldığı BELIS (BİLGİ Economics Lab of İstanbul), İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin idari ve mali desteğiyle hayata geçen bir laboratuvar. Amacı, insanların bireysel ve ortaklaşa karar verirken iktisadi ortamlara göre şekillenen davranış biçimlerini araştırmak ve iktisadi kurumların tasarımına rehberlik edecek deneysel araştırmalar yapmak. Laboratuvarında birbirine bir sunucu aracılığıyla bağlı bilgisayarlar bulunuyor. Denekler burada birbirinden farklı oyunlar oynuyor ve bu oyunlar sırasında nasıl karar verdikleri, hangi durumlara nasıl tepkiler gösterdikleri gözlemleniyor. Giritligil'e göre insanların hangi durumlarda nasıl karar aldıkları bilinirse, onlardan daha kolay vergi toplanabilir.

Ayça Ebru Giritligil

İşe yarar yasalar için...

Ebru Giritligil, araştırmalardan çıkan sonuçlara ilişkin şunları söyledi:

✓ İktisatın malzemesi insan. İktisat politikaları yaparken, nasıl vergi toplanacağına veya nasıl ihale yapılacağına dair kurallar konuluyor. Her bir kural da teşvik veya caydırıcılıkla oluşturuluyor. İnsanların kurallara nasıl farklı tepkiler verdiğini bilmiyorsanız koyduğunuz kural, çıkardığımız vergi yasası işe yaramaz.

✓ İnsan stratejik olarak fare gibidir. Başını bir yerden geçirdiyse vücudunu da oradan geçirir. Nasıl hareketler yapacağını önceden bilerseniz, onu güdebilirsiniz.

✓ Ekonomide vergi konulması ve ihale yapılmasında önümüze gelen kuralların pek çoğu tecrübeyle ve el yordamıyla oluyor. Zaten isabetli olsaydı çok daha başarılı sonuçlara ulaşırdı. Bu yapılamıyorsa insanın tanınmasından kaynaklanıyordur.

✓ Avrupa'da insanların nasıl karar aldıkları incelenip, piyasa mekanizmaları tasarlanıyor.